

Сугоняко Н. В.,
помічник судді
Господарського суду Сумської області,
аспірант Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету

РЕЧОВІ ДОКАЗИ ЯК ОБ'ЄКТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУДІВ УКРАЇНИ

Анотація. У даній статті розглядаються особливості правового регулювання роботи з речовими доказами як об'єктами інформаційної діяльності суду на різних етапах цієї діяльності. Також у статті відображений аналіз нормативних актів українського законодавства в інформаційній сфері, результатом якого стало: виділення етапів інформаційної діяльності судів, співвідношення інформації та речових доказів, введення в понятійний апарат наукового дослідження інформаційної діяльності суду авторського поняття «уречевлена інформація».

У статті *уречевленою інформацією* запропоновано вважати відомості, втілені в об'єкти матеріального світу, що можуть мати документарний чи бездокументарний вигляд (у тому числі електронні носії).

Ключові слова: інформація, інформаційна діяльність, етапи інформаційної діяльності, документ, електронний документ, речовий доказ, об'єкти матеріального світу.

Постановка проблеми. Розвиток інформаційних систем та глобалізаційні процеси, які інтенсивно впливають на всі сфери суспільства, вимагають нових підходів. Україна як правова та демократична держава переживає період правових реформ, у тому числі реформування судової системи. Накладення та взаємодія названих факторів у суспільстві породжує багато проблем у правовому регулюванні інформаційної діяльності всієї правоохоронної системи України. Так само свого вирішення вимагає проблема правового регулювання співвідношення матеріальних та інформаційних об'єктів в інформаційній діяльності судів України.

Сьогодні окремі проблеми правового регулювання інформаційної діяльності дістали розроблення в працях Арістової І.В., Бачила І.Л., Белякова К.І., Коваленко Л.П., Синьокого О.В., Марущака А.И., Цимбалюка В.С., Швеця М.Я., Яременка О.І. та інших. Проблеми співвідношення речових доказів та інформації у своїх працях частково торкались такі вітчизняні та зарубіжні науковці: Васильєв С.В., Зігура Н.А., Іванов Н.А., Егоров Н.Н., Котляревський О.І., Краснова Л.Б., Ніколенко Л.М., Селиванов Н.А. та інші. Сьогодні питання речових доказів як носіїв процесуальної інформації залишається недостатньо висвітленим.

Метою даної статті є підвищення ефективності правового регулювання інформаційної діяльності судів на території України. Відповідно, *завданням* – аналіз діючих нормативних актів України в процесуальній сфері на предмет виявлення проблем правового регулювання роботи з інформацією, що міститься в речових доказах під час здійснення інформаційної діяльності судами України.

Вклад основного матеріалу. Відповідно до Закону України «Про інформацію» інформація – це будь-які відомості та/

або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [4]. Під час аналізу наведеного визначення виявляється те, що інформацією вважаються будь-які відомості, які можуть бути збережені. Причому наголошується, що для інформації головним є фіксація на матеріальному носії. Такий підхід є цілком прийнятним для регулювання інформаційних відносин, пов'язаних з інформаційною діяльністю суду, оскільки регулюванню правом піддаються лише ті відносини, які пов'язані з зовнішньою об'єктивізацією у вигляді матеріального носія. Матеріальним носієм, на якому є зафіксована інформація, також є речовий доказ.

Речовий доказ є окремим та особливим об'єктом інформаційної діяльності судів. Відповідно до статті 93 Господарського процесуального кодексу України (аналогічна норма також міститься і в інших процесуальних кодексах [3; 5]) речовими доказами є предмети матеріального світу, які своїм існуванням, своїми якостями, властивостями, місцезнаходженням, іншими ознаками дозволяють встановити обставини, що мають значення для справи. Дані властивості, ознаки, якості речових доказів є тією інформацією, яку суд використовує для встановлення істини під час справляння правосуддя.

Документ (в електронному та паперовому вигляді) – це завжди речовий доказ, але не всякий речовий доказ є документом. Тому можна говорити про інформацію залежно від носія, в якому вона втілена – уречевлена і неуречевлена. В подальшому *уречевленою інформацією вважатимуться* відомості, втілені в об'єкти матеріального світу, що можуть мати документарний чи бездокументарний вигляд (у тому числі електронні носії). І відповідно, виділяється неуречевлена інформація – відомості, що не мають матеріального носія (усні розповіді очевидців).

Особливість речового доказу полягає в тому, що, з одного боку, він має ознаки документу, а з іншого, є об'єктом матеріального світу. Щодо першої групи ознак. Речовий доказ має правовий режим процесуального документа, оскільки є носієм інформації, яка використовується судом під час виконання ним функції відправлення правосуддя. Відповідно до положень нормативних актів речовий доказ має проходити реєстрацію в автоматизованій системі документообігу суду, долучається до судової справи та зберігається, якщо це не шкодить збереженню його доказових властивостей [2].

Речовий доказ, з іншого боку, є об'єктом матеріального світу. Особливості цієї групи ознак полягають у тому, що, на відміну від документа, цей речовий доказ зазвичай розглядається як об'єкт права власності, а вже потім – як носій інформації. Це зумовлено фізичними властивостями речей-речових доказів, які впливають та мають враховуватись на всіх етапах інформаційної діяльності.

Щодо речових доказів, то особливість полягає в тому, що відсутній такий етап інформаційної діяльності, як створення. Речові докази можуть бути отримані шляхом дотримання процесуальних принципів законності та допустимості та існувати тільки в оригіналі, але не можуть бути створені судом. Так, відповідно до частини 9 статті 80 Господарсько-процесуального кодексу України [1] речові докази подаються чи надсилаються до суду в оригіналі, але не надсилаються іншим учасникам справи, оскільки не можуть мати копій. Останнє є особливістю фізичних ознак об'єкта права власності. Тобто можна зробити висновок, що відносно інформації, яка є закріпленою в речових доказах (уречевленою), можливий тільки етап збирання інформації.

Властивості речових доказів як об'єктів права власності впливають також і на способи та порядок отримання інформації, яку вони в собі несуть. Виходячи з того, що речові докази є речами, а речі можуть бути рухомими та нерухомими, то такі речові докази мають спеціальну процедуру огляду за місцем їх знаходження. Відповідно до статті 82 Господарсько-процесуального кодексу України речові докази, які не можна доставити до суду, оглядаються за їх місцезнаходженням [1].

Відповідно до частини 1 статті 83 Господарсько-процесуального кодексу України речові докази, що швидко псуються, негайно оглядаються судом із повідомленням про призначений огляд учасників справи. З даної норми видно, що властивість матеріального об'єкта зумовлює порядок збирання інформації. Саме на законодавчому рівні встановлюються строки проведення процесуальних дій із виконання етапу збирання інформації. На етапі збирання інформації шляхом огляду речових доказів створюються процесуальні документи, які містять процесуальну інформацію. Так, відповідно до частини 4 статті 82 та частини 3 статті 83 Господарського кодексу України під час проведення огляду речових доказів за їх місцезнаходженням та речових доказів, що швидко псуються, складається протокол, що підписується всіма особами, які беруть участь в огляді [1]. Протокол стає таким документом, який містить у собі перерформатовану процесуальну інформацію, тобто інформація, «знята» з об'єкта матеріального світу, перетворюється на інформаційний об'єкт у документарній формі. Створення таких процесуальних документів також потребує фіксації фактів із технічними характеристиками, які відображаються в технічних документах. Тому до протоколів та актів додаються зроблені під час огляду описи всіх складених або звірених під час огляду технічних документів, таких як: плани, копії документів, креслення, електронні копії доказів, фотознімки, відеозаписи тощо.

Етап зберігання інформаційної діяльності суду пов'язаний із роботою з речовими доказами, також має свої особливості. Так, необхідно враховувати, що на етапі збирання та зберігання уречевленої інформації об'єктом інформаційної діяльності можуть бути не тільки і не стільки документи, але, перш, за все речі, які можуть потребувати спеціальних умов доставки та зберігання в окремо обладнаних приміщеннях, а також призначення відповідальних осіб.

Відповідно до статті 94 Господарського процесуального кодексу України речові докази до набрання рішенням законної сили зберігаються в матеріалах справи або за окремим описом здаються до камери схову речових доказів суду. Так само уречевлена інформація, яка не може бути безпосередньо зберігатись у суді, зберігається за місцезнаходженням матеріального

об'єкта. В такому разі уречевлена інформація має бути докладно описана у протоколі огляду, зафіксована у відеозапису або в інший аналогічний спосіб. Відповідальним за забезпечення збереження є суд, який має вжити заходів для забезпечення зберігання речових доказів у незмінному стані. Ще одним із засобів забезпечення зберігання, крім зберігання в камерах схову, є опечатування речових доказів, які не можуть бути переміщені.

Інформаційна діяльність суду з уречевленою інформацією враховує її особливості як об'єкта права власності. Тому на законодавчому рівні встановлені норми щодо забезпечення охорони та захисту прав власників речових доказів. Так, відповідно до статті 95 Господарського процесуального кодексу України докази після їх огляду та дослідження повертаються особам, від яких вони були одержані, за наявності двох умов. По-перше, якщо такі особи заявили про клопотання про повернення речових доказів, і по-друге, якщо задоволення можливе без шкоди для розгляду справи.

Виходячи з даного формулювання, залишається невирішеною ситуація, за якої особа не звернулася із клопотанням про повернення речових доказів, у тому числі і речових доказів, що швидко псуються (ч. 4 статті 83 Господарського процесуального кодексу України). І тоді постають питання: чи можуть бути застосовані норми Цивільного кодексу України щодо набуття права власності за набувальною давністю? Якщо, ні хто із суб'єктів фінансує зберігання таких речей? Який строк зберігання невитребуваних речових доказів? Чи можливо в такій ситуації застосування положень про зберігання інформації? Але діюче законодавство не передбачає порядку передачі до архівних установ, можливості зберігання речових доказів як об'єктів інформації в архівних установах. Ці питання не вирішені ні на законодавчому, ні на підзаконному рівні.

Доволі цікаво законодавець вирішив питання розпорядження об'єктами матеріального світу зі спеціальним правовим режимом, тобто тими, які вилучені із цивільного обороту або є обмежено оборотоздатними. Відповідно до частини 2 статті 95 Господарського процесуального кодексу України такі об'єкти передаються відповідним особам, які згідно із законом мають право ними володіти, або за клопотанням державних експертних установ такі речові докази можуть бути передані їм для використання в експертній та науковій роботі.

Із вищевказаного можна зробити висновки щодо особливостей роботи з уречевленою інформацією на різних етапах інформаційної діяльності суду.

Висновки. Відразу необхідно зазначити, що етапу створення з уречевленою інформацією не існує. Щодо інших етапів інформаційної діяльності, то можна наголосити на тому, що особливості використання речових доказів на етапах використання та розпорядження є такими: по-перше, використання речових доказів для потреб, не пов'язаних із розглядом судової справи, забороняється. В даному випадку знаходить відображення обмеження правомочності використання. А по-друге, використання та розпорядження інформацією обмежується правом власності на носії інформації. Після закінчення розгляду справи процесуальні документи, що слугували доказами у справі, повертаються власнику.

На етапі зберігання такими особливостями роботи з речовими доказами як об'єктами інформаційної діяльності суду є: по-перше, розпорядження судом на власний розсуд носієм такої інформації неможливе, оскільки такі дії мають відповідати

законодавству про власність. По-друге, речі, що швидко псу-ються, і відповідно, втілена в них інформація підлягають короткостроковому оперативному зберіганню, а уречевлена інформація в даному випадку фіксується у процесуальних та технічних документах, які і підлягають довготривалому зберіганню. По-третє, протоколи огляду, що відображають уречевлену інформацію, залишаються в суді. Такі протоколи можна вважати вторинним об'єктом відносно до речових доказів, але вони мають ту ж саму процесуальну цінність, що і самі речові докази. Протокол огляду в цьому разі матиме таку ж процесуальну силу, як і сам речовий доказ у своєму оригінальному вигляді.

Література:

1. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 6 листопада 1991 р. № 1798-ХІІ / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/1798-12>
2. Інструкція з діловодства в господарських судах : Наказ Вишого господарського суду України № 7 від 27 лютого 2013 року / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0007600-13>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: від 13.04.2012 № 4651-VI. / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>
4. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-ХІІ / Верховна Рада України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
5. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/1618-15>

Сугоняко Н. В. Вещественные доказательства как объекты информационной деятельности судов Украины

Аннотация. В данной статье рассматриваются особенности правового регулирования работы с вещественными доказательствами как объектами информационной дея-

тельности суда на разных этапах этой деятельности. Также в статье отражен анализ нормативных актов украинского законодательства в информационной сфере, результатом которого стало: выделение этапов информационной деятельности судов; соотношение информации и вещественных доказательств; введение в понятийный аппарат научного исследования информационной деятельности суда авторского понятия «овеществленная информация».

В статье овеществленной информацией предложено считать сведения, воплощенные в объекты материального мира, которые могут иметь документарный или недокументарный вид (в том числе электронные носители).

Ключевые слова: информация, информационная деятельность, этапы информационной деятельности, документ, электронный документ, вещественное доказательство, объекты материального мира.

Suhoniako N. Material Evidence as Objects of Information Activity of Courts in Ukraine

Summary. The article deals with the peculiarities of legal regulation of work with material evidence as objects of information activity of courts at different stages thereof. It also presents the analysis of Ukrainian legislative instruments in the field of information that results in the following: separation of different stages of court information activity; relation of information to material evidence; introduction of the author's notion "objectified information" to the conceptual framework of the research of court information activity.

The article brings forward the notion of *objectified information* that is understood as data embodied as physical objects that can be present in a documentary or non-documentary form (including electronic media).

Key words: information, information activity, stages of information activity, document, electronic document, material evidence, physical objects.